

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Претплата је на целу годину 3 круне, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добивају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор (Аустро-Угарска).

У Сомбору, 30. Априла 1901. године.

ПОГЛЕД НА РАЗВИТАК НЕМАЧКЕ ПЕДАГОГИКЕ У XIX. СТОЛЕЋУ.

— По Цвиллингу. —

(Свршетак.)

Идеје и Бенекове и Дистервелове пак у једну целину саставио је и потпуно развио их је, Фридрих Дитес, и у томе и лежи његова велика заслуга на пољу педагошке. — Што се тиче основе, на којој Дитес оснива своју педагогику, што се тиче и задаће, коју има педагогика као таква да реши, о одношају педагогике према држави и другим наукама суди велики овај муж овако: „Непобитна и једна од најузвишенијих истина јесте, да су сви људи браћа, једног те истог порекла а и заједничке будућности, једна те иста су бића, која имају једнаке потребе, а уједно и једнаке снаге и способности за живот, jedes Menschenkind selbstzweck ist. Услови, циљеви и закони човечијег развика јесу општи те баш стога и ваља нам говорити о једној општој, јединственој педагогици, која по своме одређеном задатку, кадра је а и позвана је да развија душевне и телесне способности код свих људи подједнако, не чинећи никакве разлике међу њима по сталежима или ти другим којим околностима. Задатак педагогике као науке јесте: идеју човечанства чисто и потпуно развијати, чувати исту да не потамне и вазда ју држати у свести друштвене заједнице, исту идеју општег човечанства из оних клица, које су већ и у души детињој дубоко урезане, према непроменљивим законима развика рода људског природно, слободно и свестрано развијати, чувати је од странпутица, погрешке и недостатке у том погледу поправљати и попуњавати. Ради постизања и остварења овога циља пак потребан је рад. И стога педагогика у своме раду прима са захвалношћу

сваку помоћ, долазила она ма с које стране, користи се у своме раду свима тековинама културног нам развитака, а понаособ стоји у тесној вези са антрополошким и философским наукама; али поред тога ипак педагогика као наука не сме се никада ставити у службу које струје културне, она мора вазда пред собом имати целину и потпуност свога рада. Стога тачно мора проучавати и испитивати, што од ње захтевају државници, теолози и црква, друштво и људи разних занимања, стручњаци-учењаци, философи и леџници итд.; она мора тачно испитати, да ли су ти захтеви оправдани, да ли се могу у склад довести са педагошким назорима и идејама, и не мање има тачно проучити, како би се евентуално све то и у самој ствари произвести дало.“

У свима овим назорима код Дитеса пак видимо дух Песталоцијев. И Дитес, као оно и Песталоци оснива васпитање на принципу складности природе дечије. Главно дело његово, у коме се најбоље огледа педагошко његово становиште јесте: *Die schule der Pädagogik*. Одма у почетку свога дела са особитим нагласком расправља важност телесног васпитања. Цилер као најглавнији представник Хербартове школе, просто побија и могућност сваког телесног васпитања. До душе и васпитачева је дужност старати се за здравље свога васпитаника, — вели он — но зато ипак телесна нега и нега здравља није ни у каквој вези са самим васпитањем. Напротив Дитес на основу најновијих резултата физиологије указује нам на ону тесну везу, која постоји међу телесним и душевним појавама, те стога по његову мишљењу и старање око телесног развитака спада свакако у делокруг васпитања, као таковог.

Односно душевног васпитања Дитес не сматра душу детињу као биће јединствено, него нам приказује исту, како она у исто доба у три правца може да делује: у правцу познавања и сазнања, правцу осећавања и правцу воље. Васпитање — по Дитесу — почиње већ одма даном рођења и развија непрестано у човеку све снаге и способности према општој моралној норми и карактерности. Дитес задатак васпитања не одређује једном речју, као: Божја прилика, хуманост и човечност, морално самопредељење или јачање воље моралног карактера, него он дефинише васпитање, да је „die gesammte Menschennatur in ihrer normalen Ausgestaltung, also ein gesunder und wohlgeübter Körper, ein kenntnisreicher und denkender Geist, ein sittlich reiner und thatkräftiger Wille, ein heiteres und für das schöne empfängliches Gemüth, eine vermüftige Religiosität.“

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Два васпитна фактора постоје, који у великој мери утичу на васпитање људско: породица и школа. Већ је Песталоци упознао ваљаност породице, као васпитног фактора, стога се и обратио био с почетка у првome реду матерама детињим. Дитес је концентрисао тако рећи сав рад свој једино на развитак народне школе. Општа, слободна и независна народна школа, како ју је Песталоци замишљао, јесте само идеал, од чијег остварења смо још веома далеко. Потпуно је слободна, није она потчињена ни државним назорима и намерама, ни црквеном уређењу и схваћању, а тако исто не стоји она у служби ни које философске школе и струје, она је потпуно независна и самостална. Задатак педагогике је у погледу народне школе, да прикупља и прибира са свих поља човечијег знања и умења градива ради наставе и вежбања; но што није пријемљиво за децу, што душа детиња не може да схвати и прими у себе, па све ако је то какова ма и највиша истина, томе нема места у наставном градиву за народне школе. Народне школе не образују будуће земљоделце, занатлије, трговце итд., већ оне развијају у деци оне способности и снаге, које ће послужити као чврета подлога за сваки позив у животу. Ученици народних школа су још млади за стручно образовање, и нико не може рећи већ у напред, што ће од њих доцније бити. Али то се ипак за извесно зна, да они ваља људи да буду, и да то буду, да се тако развију, томе и јесте то доба најподесније.

Један од првих и највиших задатака у држави јесте, да се она постара за издржавање и успостављање школа; унутрашња организација и уређење школско, одређење начина и пута наставног у школама спада у делокруг стручних људи, педагога, а не државе.

Дитес, који тако високо цени ваљаност народних школа, не мање увидео је и знао је схватити и превелику, одсутну ваљаност учитеља народних школа. Стога и захтева, да учитељ ваља да најтачније и најподробније упозна живот душе детиње, те обогачен знањем са највећом вољом и љубављу ваља да поради на васпитању поверене му невине деце, тога највећег блага једног народа.

Повесница педагогике тешко да нам може показати још којега, тако одлучна поборника за слободу независност учитељског сталежа, какови беше Дитес, али који беше уједно и строг муж у погледу захтевања што потпунијег и темељнијег образовања будућих учитељских нараштаја.*)

*) Уредништво овога листа дужно је изјавити, да оно и ако у многоме цени непапошке назоре Дитесове, ипак се не слаже с њима у свему.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Његова борба за слободу учитељског сталежа далеко је одјекнула међу радницима на просветном пољу, идеје пак педагошке су му још и данас тако рећи у потпуној крeпости и важности како у практичном раду васпитном, тако исто и у самој теорији.

Д. Р.

ШКОЛА И СЕДМА БОЖЈА ЗАПОВЕД.*

Између разних врлина које смо дужни усађивати у срца школске младежи, веома важно место заузима стид и срамежљивост. То су два цветка невинога живота, то су најлепши украси младости, извори среће и задовољства детињег срца. Код одраслих називамо врлину ту моралношћу или нравственошћу.

Велики васпитни значај ове врлине признају сви педагози, разних времена и разних праваца, те је према томе неоспориво право и дужност школе, да код својих васпитаника развија поменуту врлину.

Пре него што би одговорили на питање како и у колико може школа развијати природан стид и срамежљивост код поверене јој омладине, морамо бацити озбиљан поглед и на оно васпитно поприште у којему дете проводи највећи део својега живота, у којем се стално крећу његове мисли и представе; морамо се упознати с оном околином која има најјачи васпитни утецај на дете — а то је дом родитељски. Па када сазнамо у каквом смислу утиче дом и породица на развитак стида и срамежљивости, сазнаћемо и какво дете — у том погледу — прима школа из руку родитељских, те ће нам ласно бити одредити задатак школског васпитног утецаја на развитак ове веома чедне врлине.

На жалост, поглед нам се неће зауставити ни на чему таквом, што би у стању било задовољством испунити срце наше, шта више уверићемо се, да се при домаћем васпитању ни у једном погледу не гречи тако и толико, колико у погледу развитака стида и срамежљивости.

Главна погрешка у овоме погледу састоји се у томе, што одрасли људи одвећ мало пазе на то шта говоре у дечјој присутности; они обично расправљају ствари које се косе са седмом Божјом заповећу, и то са таквом безобзирношћу, да често и одраслога човека мора облити румен стида од таквих срамних и дву-

*) Прерађено са словеначког.

смыслених разговора, а приповедачи и расправљачи у подобним случајевима обично се правдају тиме, да деца не могу схватити њихов разговор. Али нас та извина не може задовољити, јер знамо, да је баш код деце од шест до седам година радозналост највећа, и да деца тога доба веома добро пазе и усвајају сваки нов израз и сваки нов појам, разумела га или не, те се у овом другом случају буди код њих природна радозналост да разумеју смисао за њих неразумљивих изрека.

Захтеви дечји у овом погледу с почетка се не испуњавају, јер им се на подобна питања гледе објашњења обично одговара још нејасније или с неким тајанственим осмејком, што још више побуди радозналост у њима, док се најзад не намере на каквог „искусног“ дечака који им на сва питања тачна и јасна одговора даде. Жалосна последица свега овога је то, што се искра радозналости разбукти у пламен који опали невиност детињег срца, и наклоност к неваљалству обраћа се у дело. А какво је то дело, о томе је срамота и говорити.

Колико ли тако покварене деце прими школа, која тако рећи, по неком нагону причају о свему томе и другој невиној деци, те се цело стадо поквари. Тада се обично сумњичи школа, да је она свему томе крива, а нико не мисли нити хоће да помисли, да је горки корен овога зла поникао на домаћем и сокачком земљишту и да му је савршени плод у школи и нехотице — дружбом поднегован — приспео.

С тога с правом можемо захтевати од родитеља, да своје васпитачке дужности врше пажљиво и савесно; да добро пазе на своју децу и да се клоне сумњивих разговора и дела; да свим угледом својим настоје, да младиће одуче од говора и употребе стидних и срамних речи.*)

Па како да поступа народна школа при развијању природнога стида и срамежљивости код поверене јој дечице?

Већ из до сада реченога јасно је, да учитељ не може постићи велика успеха у том погледу, јер као што видесмо, утецај дома и домаће околине је супротан школину васпитну утецају.

Главни задатак школе према томе налази се у томе, да одвраћа ученике од свега што вређа чедност и стид, да у срцима

*) Општење учитеља с родитељима дечјим сваком приликом, а особито на родитељским вечерима и другим zgodним састанцима, много би могло допринети у овоме последу. А још би од већег утецаја и практичног успеха било, опомињање родитеља са црквенске проповедаонице на васпитачке им дужности.

WWW.UNILIB.SR

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

њиховим развија одвратност према свему оном што је противно правилима морала и захтева врлине чистоте. Школа — у колико то до ње стоји — не сме дозволити, да ученик икада види или чује ишта, што би вређало стид. Њезин је задатак у овом погледу више негативан него позитиван.

Стид је унутарњи судија који излишном чини појединости у поуци — „Die schamhaftigkeit ist der innere Universalrichter, welcher Einzelheiten der Belehrung überflüssig macht“ — вели педагог, Келнер.

Веома је занимљиво знати, какве су чудне назоре имали неки педагози XVIII. века о стиду, срамежљивости и сполној разлици. Базедов је на пример захтевао да се ученицима подробно објасни разлика између мушког и женског пола, шта више да им се протумаче и речи које се сударају са седмом Божјом заповеђу. Он је полазио са становишта, да ако дете све потанко и правилно зна, и ако се упути у свему што је морално и што не, да ће тек онда моћи правилно поступати и не огрешити се о седму Божју заповед. На жалост он је заборавио да је детиња моћ уображења одвећ будна, те ако се још ма и најневинијим начином распири путем објашњавања, да ће се врло лако скренути на странпутицу и згрешити. Много је истине у старој изреци, која вели да човек и не тежи за оним што не познаје.

Како је далско отишао Базедов са својим екстремним назорима види се и из тога, што је 1776. године на јавном испиту у једном заводу у Десави изнео пред школску омладину слику на којој је престављена породиља, те су деца морала — помоћу те слике — побијати стару народну бајку о руди, која доноси децу матерама!

Вратићемо се сада поново на средства, која су педагози признали као целисходна за неговање и развијање срамежљивости код школских васпитаника. Навешћемо дакле неколико напутака, којих се учитељ у овом погледу има придржавати, да би од поверене му младежи однеговао срамежљиве и у полном погледу моралне људе.

У првом реду учитељ мора пазити и настојавати на томе, да се од омладине од стране сви они узроци и оне околности, које би у стању биле подрити здрави темељ зграде моралнога живота. Да би то постићи могао, учитељ ће пазити у првome реду на децје седење у школи. Из разлога наведенога не сме се дозволити ни мушким ни женским ученицима да седе са прекрштеним ногама, што се у осталом веома често догађа. Опази ли учитељ такво

седење, нека одмах благим начином опомене дотичнога да седи уљудно, и обавести га да се таково седење противи пристojности.

Код деце се опажа наклоност за употребом срамних речи и израза, и та наклоност интензивно напредује баш у оном периоду када деца постају свесна полне разлике. Од ове зле навике ваља децу одвраћати благим карањем и упозоравати их да употребом тих речи чине грдан преступ противу седме Божје заповеди, те тиме навлаче на се гњев Божји и презор поштених људи. На ово се особито има пазити у мешовитој школи, због чега се деца имају оделити при седењу, игрању и излажењу из школс, што се све има изводити уз добар надзор учитељев. Нарочиту пажњу ваља обраћати на мушку децу, која су слободнија од женске, којој прирођени јачи стид не дозвољава употребу поменутих речи. Што су деца одраслија потребан им је и бољи надзор.

Нужници и у опште места где деца нужде своје врше, такође подлеже надзору учитељеву. Предуго остајање на таквим местима, веома лако разбуди у детету разне грешне мисли и жеље, о чему се већ и из тога можемо уверити, што ћемо кад уђемо у један дечји нужник, исти обично наћи исписан и исцрган разним неподобним и неморалним речима, изрекама и фигурама. Слободно смемо тврдити, да нам нужници дају најбољи доказ о томе, у коликој је мери развијен стид и срамежљивост у једној школи. Јесу ли исти чисти и у реду, доказ је, да је већина младежи дотичне школе непоковарена; у противном пак случају сазнајемо, да су се жиле покварености дубоко укорениле у млађаним срцима школске деце. Молимо да нас ко не разуме криво, јер ми ни у овоме случају нисмо вољни свргнути сав терет кривице на школу, за коју знамо како и у колико може с успехом да утиче у овоме погледу.

У добу сазнавања полне разлике и полног сазревања (као н. пр. у повторној школи), лектира је од веома велика утецаја на ученике. Код деце је у том добу уображење живо и бујно. Учитељева ће дужност бити, да пружи деци ваљану лектиру, која ће у срцу детињему побудити нежна и блага чувства, и моћи паралисати неморалне пожуде. Због тога је неопходно потребно, да уз сваку школу постоји дечја књижница с довољним бројем одабраних књига, које ће учитељ деци на читавање издавати. Сем тога од не мала утецаја биће — савет па и захтев учитељев, да ученици од њега изишту мњење какве књиге да си купују.

Облзрив мора бити учитељ при испитивању тужаба дечјих, које спадају у ову категорију. У подобним приликама не сме се испитивањем својим упустити у најмање ситнице, доста је ако — између четири ока — озбиљно испита ствар у опште, а за тим, ако је преступ познат свој деци, јавно учини свој приговор и надовеже поуку — али све на основу седме Божје заповеди.

Често се догађају у мешовитим школама и разни љубавни односи; ако учитељ дозна за такво шта, не сме бити равнодушан све ако је ствар чиста и невина, јер се често може и такав најневинији одношај да изопачи. Овакове ствари у осталом никада не треба расправљати пред целим разредом.

Једном се догодио следећи случај. Један ученик за време школског часа изађе из скамије и пред целим разредом освоји учитеља овако: „Молим Господине Петар Н. ми је рекао да воли Ану К.“ Сва деца прснуше у смех и упилише очи на учитеља, жељно ишчекујући његов одговор. Али се учитељ не збуни. Схвативши свој положај, он се уозбиљи и обративши се целој разреду мирно рече: „Шта је у томе смешно? Не разумем чему се смејете. Па и ја волим Ану К. Ми смо се сви дужни волети, сетите се само оне дивне поуке из св. Писма. Љуби ближњег свога као самога себе!“ С овим је ова деликатна ствар завршена и то са свим прилично и угодно за све три странке.

Нађе ли се у школи какав веома покварен дечко, учитељ га мора из школе искључити, да не би окужио осталу невину и неваљалством незаражену децу.

Пазимо бодро на чистоту и невиност поверене нам омладине и настојмо свим силама, да ју однегујемо у духу чистоте и морала. Не заборављајмо, да при томе вршимо свету службу Богу, јер му васпитавамо верне, који ће га по речи апостолској достојно прославити душама и телима својима, која су Божја. **Ст. С. Илкић.**

Н А Ц Р Т

специјалнога наставног плана за српску народну
неподељену основну школу.

(Наставак.)

II. Српски језик.

Смер: Разумевање и правилна употреба усменог и писменог говора, а уз то развијање и јачање народног осећања.

А) Очигледна настава.

Смер: На основу посматрања вежбање ученика у мишљењу и говору, и тиме приправљање истих за стварну наставу.

І. и II. разред:

1. *Задачак:* У првом разреду развија се способност посматрања и расуђивања код ученика, објашњују се и сређују се стечене представе, — у другом разреду привикавају се ученици течном и слободном говору и самосталном изражавању мисли.

2. *Наставно време:* Седмично 2 получаса, свега на годину 70 получасова.

3. *Помоћна средства наставна:* Осим слика за очигледну наставу, деца се по могућству показују ствари и предмети из природе. — Спомоћне књиге: 1. Упутство за предавање очигледне наставе од Л. Нађа, Будимско издање. 2. Упутство за предавање буквара од Н. Ђ. Вукићевића. Београдско издање. 3. Читанка за II. разред српске основне школе.

4. *Распоред наставног градива: Септембар:* 1. Упознавање ученика са школом и међу собом, буђење поверења. 2. Ред у школи и школском дворишту.

1. Разговор о школи и цркви; посматрање и упознавање ствари у школи. 3. Школа и шта се учи у школи? 4. Таблица и школска табла 5. Писаљка, перо, мастило и хартија.

Октобар: 1. Читанка. 2. Школски намештаји и учила. 3. Школска соба. 4. Школска кућа и школски врт. 5. Учитељ и ученик у школи. 6. Црква и ђаци у цркви.

Новембар: II. Разговор о родитељској кући, стварима и животу у њој. — 1. Деца и родитељи. 2. Од чега и како се граде куће? 3. Грађа и кућни одељци; ко гради кућу? 4. Собе. 5. Прозори и врата. 6. Сто и столица. 7. Кухиња. 8. Двориште и побочне зграде у кући.

Децембар: 1. Домаће животиње. Коњ 2. Крава и во. 3. Пас и мачка. 4. Овца и свинче. 5. Петао, кокош и ћурка. 6. Гуске и патке.

Јануар: III. Разговор о човеку и неговању здравља. — 1. Дете и човек. 2. Створ тела. 3. Глава и лице. 4. Очи.

Фебруар: 1. Ухо и нос. 2. Уста, језик и зуби. 3. Труп. 4. Кожа и нокти. 5. Ваздух је извор живота. 6. Добра и рђава храна. 7. Вода и друго пиће. 8. Одело.

Март: IV. Породица и родбина; општина. Село и град. Занимање становника. Најглавнији путеви у месту. — 1. Породица и родбина. 2. Стање родитеља и њихова радња. 3. Улице и пијаца. 5. Јавна и приватна здања у месту.

V. Шира околина. Посматрање земљишта у околини. — 6. Шта има у врту? 7. Воће и воћњаци.

Април: 1. Четири стране света. 2. Шта има у пољу? 3. Њиве и ливаде. 4. Шума. 5. Вода и шта има у води? 6. Земља и разне ископнине.

Мај: VI. Посматрање ваздуха и природних појава у њему. — 1,

Ваздух. 2. Ветар и киша. 3. Небо, сунце, месец и звезде. 4. Дан и ноћ. 5. Четири доба године. 6. Творац света.

Јуни: Вежбање у посматрању, мишљењу и говору.

5. *Наставни поступак*: Ток очигледне наставе је аналитичан са обликом развијања. Ученици питањима се упућују, да показани предмет сами разгледају и посматрају, и за тим да правилно исказују све оно, што се видело, чуло или питањем изазвало и развило.

а) Посматрање и описивање ствари. (Име, број; делови, облик, боја, положај и правац; градиво, корист и употреба ствари). б) Сравнивање и разликовање ствари. в) Индуктивним начином, упоређивањем стварање појмова из представа.

Уз ову наставу уче се на памет неколике кратке, лако разумљиве песме и поучне изреке.

Б) Читање и вежбање у говору.

Смер: Од најстаријих времена свугде читање сматра се управо главним наставним предметом основне школе. Оно осposобљава ученике, да стечено своје знање самостално могу допунити и учврстити. По течности, разумевању и нагласку разликујемо три врсте читања: механично, логично и естетично.

І. разред.

1. *Задатак*: Читање и писање. — Познавање писаних и штампаних, малих и великих писмена и писање истих. Вежбање у механичном читању појединих речи и реченица, а за тим (особито при крају школске године) и омањих читалачких предмета. — Преписивање из буквара и писање речи и реченица по такту.

2. *Наставно време*: Седмично 3 получаса непосредне наставе, на годину свега 105 получасова. — За вежбање у читању осим тога 10 получасова посредне наставе, а за српско писање 7 получасова седмично.

3. *Средства наставна*: а) Уџбеници: 1. Буквар од Натошевића и 2. таблица. — б) Школска табла, штица и слике за очигледну наставу. — в) Спомоћна књига за учитеље: Упутство за предавање буквара од Н. Ђ. Вукићевића.

4. *Распоред наставног градива*: *Септембар*: Усмена и ручна припрема за читање и писање. — 1. а) Вежбање у упознавању реченица. — б) Писање тачке. — 2. а) Разликовање речи у реченицама. — б) Писање тачке. — 3. — 4. а) Разликовање речи у реченицама. — б) Писање усправне црте. — 5. — 7. Растављање речи на слоге и обратно. — 8. Писање положених и косих црта. — 8. — 11. а) Растављање слогова на гласове. — б) Познавање и повлачење других потребних црта.

Октобар: 1. — 12. Мала писмена до „ј“.

Новембар: 1. — 12. Мала писмена до краја.

Децембар: 1. — 9. Теже шчитавање.

Јануар: Понављање и утврђивање свршеног градива.

Фебруар и март: Велика писмена.

Април, мај и јуни: Букварска читанка.

5. *Наставни поступак* :

А) Усмена припрема за читање и писање предузима се наставним поступком аналитичним, па за тим синтетичним. — Није доста да се деца вежбају у растављању речи на слоге и гласове и у састављању гласова у слоге и речи само за време усмене припреме, него треба да се доцније непрестано вежбају у томе, докле год добро не науче читати и писати.

Б) Упоредо са усменом припремом предузима се и ручна припрема. — Наставни поступак јесте: а) Ученици посматрају на односим предметима дотичну црту. — б) Учитељ представља исту црту (на табли). — в) Ученици вежбају се на својим таблицама у писању односне црте, при чему ће учитељ особиту пажњу обраћати на правилно држање тела и руку (писаљке итд.)

В) При учењу појединих писмена поступак је овај: а) Гласање речи, у којима се налази односни глас. — б) Кад се учитељ увери, да су сви ученици упознали глас и да га правилно и чисто изговарају, написаће односно писме на школској табли црту по црту. За тим по учитељевоу казивању ученици пишу односно писме најпре у ваздуху, а за тим и на својим таблицама. — в) После тога успоређује се ново писме са већ познатим сличним којим писменима. — д) Ученици најпре са штице и писмарице, а за тим из буквара уче писана и штампана слова и читају односне речи. — е) За време тихог вежбања преписују речи и реченице најпре под писаним, а за тим и под штампаним словом.

Чита се само щитавањем, по слоговима, а никако срицањем, по једно слово, и свуда са објашњавањем садржине и извођењем поуке.

2. Код самосталних читалачких предмета поступа се овако:

а) Код предмета приповедне садржине: 1. Учитељ прича дотични предмет, 2. ученици читају исти предмет, 3. учитељ испитује укратко садржину прочитаног, 4. ради даљег вежбања задаје се ученицима исти предмет за време тихог вежбања ради читања, односно преписивања.

б) Код предмета описне природе: 1 на основу посматрања описује се односни предмет, 2. ученици читају, 3. испитује се кратка садржина прочитаног, 4. за време тихог вежбања чита се, односно преписује се односно читачки предмет.

в) Код песмица: 1. учитељ казује сâм дотичну песму, 2. ученици је читају, 3. За време тихог вежбања преписују је и по могућству уче на памет.

II. разред.

1. *Задатак*: Вежбање ученика у течном, правилном и механичком читању омањих читалачких предмета, писаних у простим реченицама. — Вежбање ученика у разумевању прочитаног, да могу мисли своје у простим реченицама јасно и тачно изразити.

Приправљање ученика за логично и естетично читање.

2. *Наставно време*: Недељно 2 получаса непосредне и 6 получасова посредне наставе.

3. *Средства наставна*: Читанка за II. разред ерпске основне школе од Ђ. Натшевића.

4. *Распоред наставног градива*: *Септембар*: 1. У име Божје. Што

се учи у школи? 2. Школа и родитељи. 3. Кога учитељ воли? 4. Хајд' у школу! 5. Недеља. 6. Питалице и загонетке.

Октобар: 1. Молитва пре учења и благодарење после школе. 2. Болна мајка. 3. Захвално дете. 4. Добри син. 5. Три поздравља. 6. Браћа и сестре. 7. Уљудан и неуљудан. 8. Завет.

Новембар: 1. Буди послушан. 2. Мило дете. 3. Суд Божји. 4. Не будите грабљиви! 5. Не свађајте се! Две козе. 6. Говори истину! 7. Немој лагати! Како прође онај који vara? 8. Бежи од рђава друштва!

Децембар: 1. Ко краде зло прође. 2. Чвораk. 3. Котарчица јабука. 4. Бзг све види. 5. Своја кућа. Станови. 6. Стан ваља да је здрав.

Јануар: 1. Собни ред. Свећа, светњак, пећ и прозори у загонци. 2. Искра или варница. 3. Мишић и мишица. 4. Загонетке (Крава, овца итд. страна 92.)

Фебруар: 1. Дете и човек. 2. Очи. (песмица). Око у загонци. Ухо (песмица) и исто у загонци. 4. Питања. Глава у загонци. 5. Здравље је највеће благо. 6. Посно јело. 7. Немој се лакомити! 8. Угрејани, чувајте се да не захладните.

Март: 1. Срце? Рад и игра. 3. Одмор и сан. 4. Пре и после сна. 5. Млади занатлија. 6. О санку. 7. Ваздух је извор животу. 8. Колачи и мосластице.

Април: 1. Милица и ружица. 2. Ми смо деца весела. 3. Гусеница и деца. 4. Не дирај у пчеле! 5. Пчела. 6. Пчелица и лентир.

Мај: 1. Загонетке (О воћу поврћу; пчела и кошница стр. 101.) 2. Највећа грпеза. 3. Немојте легати на младо сено. 4. Житно зрно. Житни клас. 5. Загонетке (жито и ратарски алати стр. 166.) 6. Одјек. 7. Мајска песма. 8. Ветар. Киша. Звезде и земља. Звезде и деца. (песмице).

Јуни: 1. Загонетке (О светлости и мраку; сунцу, месецу и звездама). 2. Загонетке. (Дан и ноћ, недеље, месец и година). 3. и 4. Творац света.

5. *Наставни поступак*: а) У овоме разреду читању главни је задатак, да деца науче течно и правилно, механично читати. Половина читалачких предмета служи том смеру; тога ради бирају се они лакши читалачки предмети, при којима потребно тумачење могуће је и за време самога читања дати. — Поступак је: 1. Најпре бољи, а за тим слабији ученици читају уз стварно тумачење учитељево дотични предмет. 2. На часовима посредне наставе даље се вежбају у читању дотичних читалачких предмета.

б) Ради припреме за логично читање бирају се тежи читалачки предмети (од прилике $\frac{1}{4}$ од свих читалачких предмета). — Поступак је: 1. Причање или посматрање (према природи односног читалачког предмета). 2. Читање уз потребно тумачење стварно и непознатих речи. 3. Испитивање садржине. 4. На часовима посредне наставе усавршавање у читању.

в) Ради припреме за лепо читање бирају се песме и лакше мудре изреке (од прилике $\frac{1}{4}$ од свих читалачких предмета). — Поступак је: 1. Учитељ чита сам дотични предмет. 2. Ученици га читају уз учитељево потребно тумачење стварно и непознатих речи. 3. Пропитивање садржине с извођењем поуке. 4. На часовима посредне наставе усавршавање у читању и учење на памет.

Примедба: У овом разреду на часовима посредне наставе одређеним за читање, вежбају се ученици у читању и оних читалачких предмета, којих је градиво обрађено на наставним часовима очигледне наставе.

III. и IV. разред.

1. *Задатак:* Читање течно, лако и лепо, са разумевањем и правилним нагласком. — Слободно исказивање онога што се прочитало и извођење поука. — Учење на изуст одабраних песама, изрека и пословица.

2. *Наставно време:* Недељно 2 получаса непосредне наставе и 6 получасова посредне наставе.

3. *Средства наставна:* Удбеници: Читанка за III. разред српске осн. школе од Натошевића, односно од истога писца Читанка за IV. разред.

4. *Распоред наставног градива:* Наставно градиво сваке друге године мења се:

А) Прве године чита се из читанке за III разред:

Септембар: 1. Молитва пре рада. Благо ономе, ко може у школу! 2. Не бежи од школе! 3. Гаша 4. Јутарњи радови. Како прође, ко не учи? 5. Загонетке (Стр. 11). 6. Благословен ход цркву.

Октобар: 1. Како браћа воле сестру? Брат и сестра. 2. Мила мајка. 3. Мио је цветак. Шта мајка жели? 4. Добри отац. 5. Дан радовања. 6. Честитка оцу о крсном имену. 7. Сироте. Утеха сиротама 8. Сироте како да се владају?

Новембар: 1. Непослушна деца 2. Правила пристojности. 3. О владању на улици. 4. О владању у друштву. 5. Истина и лаж. 6. Моје и твоје. 7. Буди поштен! 8. Нађено врати оном, чије је!

Децембар: 1. Како мучи савест? 2. Савест. 3. и 4. Птица у зиму (Стр. 116). 5. Полажајник. 6. Песме Божићне.

Јануар: 1. Св. Сава, Просветитељ. 2. Св. Сава (песма). 3. Свето Јеванђеље. 4. Завет. Народна химна.

Фебруар: 1. Како се чува здравље? 2. Како слепи каже, шта је слепоћа? 3. Шта квари вид? 4. Дечији рад. Вредно девојче. 5. Песма ковачу. 6. Питалице о сну. 7. Мек и врућ хлеб нездрав је. 8. Чувајте се од посластица!

Март: 1. Уредна и неуредна деца 2. Нечистота навуче болест. Непослушни болесник. 3. Сиромашки домови. 4. Подрум и подрумске ствари у загонети. 5. Двориште и студенац 6. Како се гаси ватра? 7. Стока. Немилостиво дете. 8. Бесно псето.

Април: 1. Зароњеници. О ватреној води. 2. Поток и млин. Поточара. 3. Рода. 4. Загонетке. (Стр. 159.) 5. Киша и град шта учине? 6. У шумици. Деца и вуци.

Мај: 1. Цвеће и мај. Милом мају. 2. Мајска песма Слава прамалећа. 3. Воћка. Племенито дрвце. 4. Чувајте птицу! 5. Пчела и голуб. 6. Шта нас пчеле уче? 7. Песма тежакова. Жетва. 8. Мила и гусенице.

Јуни: 1. Волим. Сунце се рађа. 2. О Богу. Боже благи!

Б) Друге године чита се из Читанке за IV. разред:

Септембар: 1. С Богом почнимо! Школа и учење. 2. Учите што

више можете! 3. Како пролази ко учи, а како ко не учи? 4. Позив ђака на игру. 5. и 6. Добри и рђави ученици.

Октобар: 1. и 2. Ђачки радови. 3. Најбоља молитва. Света недеља. 4. и 5. Крсно име. 6. и 7. Ко крсно име слави, оном и помаже. 8. Светом Сави просветитељу. Св. Николи.

Новембар: 1. О поштовању родитеља. 2. Шта чине добра деца за родитеље? 3. и 4. Како се браћа љубе? 5. О љубави ка ближњима. 6. Добри другови. 7. Ко ће да једе, нека и ради. 8. Не дајте деци да просе.

Децембар: 1. То нека ти је последњи пут! 2. О радњи и штедњи. 3. Радња и занати. 4. Шта вреди занат? У задрузи. 5. Домовини. Где птичице.

Јануар: 1. О љубави к отаџбини. 2. Како се јунаци славе, а издајце проклињу. 3. и 4. Како се долази до снаге?

Фебруар: 1. Дечји злотвори на столу. 2. и 3. Шта треба болеснику? 4. и 5. Заразе. 6. Излазите на сунце! 7. Јутром. 8. Пазите на своју кућу.

Март: 1. Држите стоку људски! 2. и 3. Поступајте са стоком благо! 4. Пролеће. На уранку. 5. Цвеће и пролеће. 6. Гајите цвете. 7. Воћка. Голуб. Птица. 8. Како се чува ситна птица?

Април: 1. У пролеће. 2. Шта вреди земљорадња. 3. и 4. Како се напредује у земљорадњи? 5. и 6. Два сељака.

Мај: 1. Два сељака (свршетак) 2.—5. Шта вреди шума? 6. Шумица. 7. и 8. Шта вреди вода?

Јуни: 1. Циц! 2. Хвалите Господа.

5. Поступак наставки:

а) При *механичном* читању ($\frac{1}{4}$ свих читалачких предмета служи овом смеру): 1. Поједини ученици уз стварно тумачење учитељево вежбају се у читању. 2. Испитивање садржине и извођење поука. 3. Ученици на часовима посредне наставе усавршују се у читању.

б) При *логичном* читању ($\frac{2}{4}$ свих читалачких предмета служе овом смеру): 1. Причање или на основу посматрања развијање потребног знања (према природи односног читалачког предмета). 2. Поједини ученици читају односни читалачки предмет. 3. Испитивање садржине и извођење поука. 4. На часовима посредне наставе усавршавање у читању.

в) При *естетичном* читању (песме, мудре изреке и пословице читају се овако, од свих читалачких предмета од прилике $\frac{1}{4}$): 1. Учитељ чита дотични читалачки предмет. 2. Ученици читају га уз тумачење учитељево. 3. Извођење поуке и главне мисли, објашњење садржине. 4. Усавршавање у читању и евентуално учење на памет на часовима посредне наставе.

V. и VI. разред:

1. *Задагак*: Читање течно, разумљиво и лепо. Побуђивање код ученика љубави к читању. — Правилно и логично причање прочитаног предмета. — Учење на памет и декламовање одабраних и лирских песама.

2. *Наставно време*: Недељно 2 получаса непосредне наставе, и 6 получасова посредне наставе.

3. *Наставна средства*: Уџбеник: Српска читанка за V. и VI. разред народне школе. Будимпешта 1899.

4. *Распоред наставног градива*: Наставно градиво сваке друге године мења се:

А) Прве године читају се ови предмети:

Септембар: 1. Домовини. Митар ковач. 2. Дивљи голуб и сврака. Незасејана њива. 3. Коњ и магарац. Кокошка и голуб. Новак. 4. Честит великаш. 5. и 6. Сироте.

Октобар: 1. Мали Степа. 2. и 3. Вежбање — мајстор. 4. Браца Дуја. 5. Пажљива браћа. 6. Срећа. 7. Панагај. Четири жеље. 8. Лисица, медвед и свромах човек.

Новембар: 1. Незахвална деца. 2. Брескве. 3. Правда и Кривда. 4. Да ли да радимо или да просимо? 5. Скрхана нога. 6. Богаташ. 7. Богати сиромаси. 8. Циганин фали свога коња.

Децембар: 1. Солон и Крез. 2. Леонида. 3. Два дуба. У зору. 4. Мененије Агрипа. 5. Владалачки мач. 6. Краљ Имре.

Јануар: 1. Свети гроб. 2. Сиромахов дар. 3. и 4. Погибија на Мохачу.

Фебруар. 1. 2. и 3. Пустара на угарској низини. 4. Банатски Немци. 5. и 6. Дијош-Ђур. 7. и 8. Шумски медвед.

Март: 1. Веверица. 2. и 3. Слон. 4. Заробљен лав. 5. Грлица. 6. Зецови у очајању. 7. Ној. 8. Мрав.

Април: 1. и 2. Стан. 3. и 4. Чување здравља. 5. и 6. Зимње вечери.

Мај: 1. Три сина. 2. Данас! Све у своје време. 3. Веселе младости. 4. и 5. Рука. 6. Ко земљу ради, земља га урани. Не жање увек, ко сеје. 7. Поштуј старије! 8. Време је новац.

Јуни: 1. Добар је Бог. Растопио се нашишљај. 2. У завичају.

Б) Друге године читају се ови предмети:

Септембар: 1. и 2. Дукат с крстом. 3. Својевољна радионица. Честити духовник. 3. Син честита оцу и матери рођен-дан. 4. Изгорела рода. Кајсија. 5. и 6. Мати.

Октобар: 1. Висока и ниска судба. Младост. 2. Недеља на селу. 3. Шумарева колеба. Пролеће. 3. Последња јесења шетња. 4. Псето и мачка сведоци једног убијства. 5. и 6. Славуј. 7. Брест. 8. Брежуљак и брег.

Новембар: 1. Опсада Јегре. 2. Опсада града Сигета. 3. Цар Јосиф. Честит хусар. 4. Сагни, се сагни! Мала кухиња. 5. и 6. Барон Јосиф Етвеш. 7. и 8. Угарски министар моли у оца благослов и добија га.

Децембар: 1. Сяличка ледена пећина. 2. Словак дротар. 3. Предео у Карпатима. 4. Пут кроз Сибирију у зимње доба. 5. и 6. Путник.

Јануар: 1. Животињски нагон. 2. Брез. 3. и 4. Шушље дрво.

Фебруар: 1. Писмо о памуку. 2. Палме. 3. 4. и 5. Материна изложба на постављеном столу. 6. и 7. Земљотрес у Лисабону. 8. Одјек.

Март: 1. и 2. Домаћа радиност. 3. Ноћна посета. 4. и 5. Како се књиге штампају. 6. Како се израђује артија? 7. и 8. Како се израђује стакло.

Април: 1. и 2. Свила. 3. и 4. Игларница. 5. и 6. Нашто се употребљују огнатци?

www.unizg.hr

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Мај: 1. Подела рада. 2. Трговина и промет. 3. Занат и творница. 4. Трговац. 5. и 6. Сујевера. 7. Колевка и мртвачки сандук. 8. Три добра пријатеља.

Јуни: 1. Бог је свугде. 2. Отаџбини.

5. Наставни поступак: Половина читалачких предмета служи логичном а од прилике друга половина естетичном читању. Наставни поступак при овом онај исти је, као и у III. и IV. разреду.

III. Писање и писмени састави.

Смер: Вежбање ученика у писменом изравњању мисли. При писању особита пажња има се обратити на лепоту и правилност како писмења, тако и на јасност и правилност израза.

I. разред.

1. Задатак: Познавање и повлачење разних црта, потребних за учење читања и писања — Писање малих и великих писмена; преписивање речи и реченица из буквара и са школске табле.

2. Наставно време: Недељно 7 полчасова посредне наставе.

3. Средства наставна: Таблица; Школска табла и Буквар од Ђ. Натопшевића.

4. Наставно градиво: У овом погледу наставно градиво одређено је већ самим наставним градивом читања, односно писања. Вежбање у писању ваља да паралелно иде са учењем читања: писмена, речи и реченица, у опште на часовима читања обрађено градиво послужиће у овом погледу и наставним градивом за писање.

Како ће се пак ово градиво распоредити и којим током ваља да иде напред, у том погледу ваља свагда пред очима имати свршено градиво из читања.

5. Наставни поступак: Ученици се у одређеним полчасовима по упутству учитељеву вежбају у писању, при чему ваља особито да пазе, из којих се црта састоји свако поједино слово, те да посматрају, како се те поједине црте лепо састављају у слова а ова опет у речи.

II. разред.

1. Задатак: Лепо писање речи и реченица. Преписивање с табле и из читанке реченице, пословица и мудрих изрека, прича и песмица на пропису и списивање на памет научних изрека и реченица. — Вежбање у писању великих почетних писмена по азбучном реду и налививању основних бројева од 1—10.

2. Наставно време: Седмично 4 полчасова посредне наставе.

3. Помоћна средства наставна: Таблица, односно пропис; школска табла и читанка.

4. Наставно градиво: Пословице, мудре изреке, кратке приче и песмице, које се у читанци налазе, јесу наставно градиво и за учење писања. — Наставно градиво за писање ваља у најтежњу везу донети са свршеним градивом наставе у читању.

5. *Наставни поступак*: По упутству учитељевоу у одређеним наставним часовима ученици се вежбају у преписивању и исписивању појединих реченица из памети.

III. и IV. разред.

1. *Задача*: Лепо писање по прегледу и без прегледа. — Преписивање из читанке без грешака. Исписивање на памет научених изрека из св. писма, пословица, чланака и песмица. Писање већих реченица из памети. —

Писмено исказивање лакших испричаних чланака. — Упознавање са свима знацима за застајање.

2. *Наставно време*: Недељно 4 получаса посредне наставе.

3. *Средства наставна*: Пропис; школска табла и читанка.

4. *Наставно градиво*: На основу свршеног градива из читања, а у вези са истим одређује се наставно градиво за писање из читанке. Мудре изреке из св. писма, народне пословице, као и лакше песмице, мањи описи краће приповетке служе наставним градивом и за писање.

5. *Наставни поступак*: По упутству учитељевоу вежбају се ученици у писању одређенога градива. — Код писменог исказивања лакших испричаних чланака учитељ написује ~~потребна~~ питања на школску таблу, а ученици по истима вежбају се у писменом изражавању мисли својих.

Примедба. Растављањем појединих речи на слоге и гласове, за тим очигледним посматрењем правилно написаних речи постепено уче се деца и правопису, који ће врло лако и брзо моћи научити, само ако знају правилно говорити.

V. и VI. разред.

1. *Задача*: Продужење вежбања у лепом писању; већа пажња обраћа се на правопис и писмене саставе. — Описивање и поређење познатих предмета из околине. Препричавање лакших приповедака и причање простијих догађаја. Писмо родбини и кратки путописи. Вежбање у састављуњу обичнијих писмена која у животу најмање долазе.

2. *Наставно време*: Недељно 3 получаса посредне наставе.

3. *Средства наставна*: Пропис; школска табла и читанка

4. *Наставно градиво*: Наставно градиво у овом погледу одређује се према свршеном градиву из читанке и у вези са истим. Ученици описују и поређују познате предмете из своје околине, лакше приповетке препричавају, излажу својим речима главне мисли и садржину протумачених песмица, причају и описују простије догађаје, у којима су и сами учествовали итд.

Осим тога свакога месеца према свршеном градиву из пословних саставака, (на часовима српске граматике), вежбају се у састављању и писању и обичних писама и најобичнијих писмена и исправа, која у животу најчешће долазе.

5. *Наставни поступак*: Пре сваке задаће учитељ ваља да се са ученицима разговори о дотичном градиву и облику. Ученици по упутству и под надзором учитељевим израђују односне задаће чисто и уредно. Особито ваља пазити, да се деца не задаје више, него што могу израдити према времену и својим силама.

(Наставиће се.)

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

ЕТИЧНО ВАСПИТАЊЕ И ДИСЦИПЛИНА.

— Herbart — Bihari. —

Дете кад се на свет појави слабо је и уз неразвитост телесних и умних способности, и етички је неразвијено и несавршено. Директно ни развијати се не може, јер душевно неразвијено ни своје воље нема што је основ сваком моралном бићу. Неприкладно дакле осећају, неразвијено вољом, стоји под управом родитеља и васпитатеља. Ова потчињеност оснива се на захтеву друштвене заједнице, на превласти воље старијих и ваља да траје све дотде, док се у њему не појаве знаци воље за добрим.

Бујан живот детињи и ниже (телесне) жеље као последице првога свуда се јасно показују код њега, због тога га под заштитом — тако рећи — у чврсту држати морамо. При управи, као ширем појму заштите за укроћавање, прво је средство претња. Но ово при васпитању деце, услед лаког узрујања наставника са евентуалним врло озбиљним, опасним последицама иде; због тога је свагда целесходније место тога строг надзор употребљавати. Па и непрестани строг надзор врло лако може деци несносан постати и тиме противну циљ достићи, услед чега га само у првом добу васпитаника и при заслуженим приликама употребимо.

Најбоље предспремно средство за дисциплинисување јесте поштовање (углед) и љубав а у опште ваља да је оно лако сносљиво. Каталог правилника нам да се не састоји из непрестаних захтева безусловне покорности, имајући на уму, да „заштита ваља и може бити строга али оштар не. Изражавајмо га свагда са речима, ја бих волео, то желим или тако хоћу.“ То, и тако нам чинити пак ваља из узрока, што васпитаника и поред све неразвијености му за савршеног човека преставити, све услове истога постићи, а за циљ тога самоопредељење му развијати морамо. Почем су пак људски захтеви, жеље многостручне, то и поступци васпитатеља различити бити морају. Сви захтеви, жеље дисциплине нам последицом нека су и по положају васпитаника нам разноврсни; колко је год могуће у будућност му прозрети, јер свагда нам у питању ваља да је воља детета као будућег човека и по томе хармонија свих склоности, жеља, побуда које се у вољи налазе и с њоме иду. Садржина тих разних односа пак јесу предмети добре воље као: снага, брзина, агилност, које васпитање до савршенства воде.

Но у обзир нам ваља узети и индивидуалност васпитаника чим се ма и најмањи знак истога у њему појави. Тада се при

многом случају према томе равнајмо пазећи, да га не одгајимо као простог појединца соја му, већ као човека, члана заједнице. Према овим захтевима сам поступак васпитања дејством нека је многостручан а психолошким принципима скроз прожман. Баш из тога узрока и сам појам васпитања код свих мислилаца различан је. Сам Хербарт га дефинише на више начина, но — истина — без да противу речи. У своме „Schriften zur Paedagogik“ вели, „васпитајмо с циљу душевне слободе“, које тумачи стављајући за захтевну циљ: моралност, што се у самоувиђавности и у из ње сљедујућој вољи оснива. У другом своме делу пак „Umriss paedagogischer Vorlesungen“ као главну циљ васпитања истиче образовање моћи (снаге) моралног карактера и овде расправљајући о односу — строго рећи — васпитања и обуке, помоћу практичне философије и психологије подиже педагогију у ред наука. Са својим снажним убеђењем он нам доказа, да се свака практична идеја при васпитању ваља да и употреби; а да је то са директном циљу и могуће, неопходно је нужно знање, употреба психологије, како би умножавање и природну везу престава посматрати могли. Због тога Хербарт и не може да замисли наставу која не би и васпитавала. Па и саму науку педагогије према томе успоставља, поделив је на општу педагогију, науку запта и на специјалну методику т. ј. метод појединих предмета. Образложно за крајњу циљ настављања ставља морал као постулат врлине. На име, настављање пошав из побуде „усавршавати се!“ стиче своју битност у истоме, но дисциплином му (настављања) подиже наставу к васпитању и води моралу. Почем је пак морал идејал коме се етичним опхођењем на тај начин стиже, да се човек развитком својим узвиси своју вољу познати те и над собом владати покуша. Тако да при овом поступку човек све већма ставља себе за предмет свога посматрања, због тога се иста воља, која се при истом самоиспитивању стиче и објективним карактером назива; дочем субјективним ону вољу, која се побуђује после дотичног самоиспитивања. По свему томе и сама циљ педагогије је двојака: прво, испуњавање многостручне пријемљивости (Wisseninteresse) и образовање снажног моралног карактера.

Многостручном делању врло јако смета, што човек у један пут само једно приметити, представљати може. Тај чин дакле једновремено бити не може, већ једно за другим у небројеним прелазима. Са чим пак да посао почнемо, који предмет прво да предузмемо — показива нам моћ душевног развитка индивидуума. Настава

свагда ваља да се са најближим, најсроднијим здружи. Мирно премишљање ако је разговетно, појединости чисто види. Прелаз једног премишљања ка другојесте асоцијација престава, а поставку реда богатог размишљања називамо диспозицијом. Но како диспозиција и ред, тако и односи премишљања ништа не вреде без јасног појма појединости.

Ток премишљања или пертрактирања јесте метод. Он нам је садржина метода који нове и нове партије у свезу довађа и пази на конзеквентност духа нам. Пријемљивост пак, у томе се разликује од претходних, што она дотичан предмет у власти нема, већ над њим бди те тако у свези са пресудама жеље, воље и допадања, индиферентности свагда противу стаје. Услед тога душевног процеса долази пријемљивост према корисноме, према знању и учењу, према лепоме и добру, према ближњима и својим. Ни једно од ових занемарити несме се, већ у извесној пропорцији једно према другојесте гајити позив је васпитања.

Као што је при обуци од преко нужно, да се преставе што чешће понављају, тако је исто за развитак карактера неопходна потреба, да се воља у пресуђивању много пута понавља. Но почем је то код деце услед природне лабилности воље врло ретко, то при васпитању дисциплина међу осталом има и то да врши. Код кога воље — тако рећи — памћења има, тај ће се за избор доброга брзо решити. Покушај, да човек себе разуме, схвати — самосталности води. Тим начином долази човек сам са собом у реципрочност; тим путем бивају нејасне пресуде принципи и човек се научи по мотивима пресуђивати. Срество овога душевног развића јесте при дисциплини управа, но целисходно срество само тада, ако је у рукама васпитатеља који је са својим позивом сасвим на чисто знајући, да душевно биће васпитаника и облагорођавати ваља. При томе чину пак строго пазити ваља, да се управа онде и онда сврши, када и где дисциплина (запт) почиње, а ова опет пре махне но обука.

Дете при управи услед строгости, енергичности и одрешитости нам ваља свагда да осети, е с њиме као с човеком, чланом заједнице поступамо. Дочем кашња дисциплина (запт) не може бити лаконска и оштра већ трајна и стрпељива, са лаганом цељу а још лакшом попустљивошћу; јер она ваља уједно и да развија. Запт треба и мора јаки утицај имати на образовање аперцепционог круга мисли и на образовање карактера. Та баш због тога и при упо-

треби срестава дисциплине јако обазриви ваља да смо. Свагда строго да испитујемо душевно стање детета и приметимо ли код кога да је осетљиво,* то и при већој погрешци употребимо слабију или строжију опомену, дочим похвалу дарујмо само тада, кад је она у потпуном смислу и заслужена.

Небрижно сношење нечега јесте навика а противност овога одвика. Употреба истога сведочи, да свака жеља може страшћу постати, ако се ђуд у облику жеље често понавља и толико траје, да мисли концентрише, наду и планове остварива. Због тога врло бодро посматрајмо, испитујмо све трајне и понављајуће се жеље ученика. Награде и казне, као и сваки поступак нам на психолошким базама оснигајмо и употребимо их не толико као проста средства, већ као основане посљедице прошлих, а узроке будућих побуда. Како је пак добра воља постулат надражаја а зловоља притиска, то употребљени згодном приликом деца ће их такође за посљедицу својих чина сматрати. Речју, ако игде, али при запту највише пазимо, јер ту и најмања погрешка врло великог утицаја има на етично морални развитак детета.

П. Т.

НЕШТО О ДИСАЊУ И НЕГОВАЊУ КОЖЕ.

Дисање је по организам неопходно нужно, јер хилус (житка течност који постаје усљед пробаве хране) помешавши се са истрошеном, венозном за хранење дакле неупотребљивом крви, (коју вене из различитих органа враћају у срце) претварају се у плућима — пошто су се ту сјединили са кисиком из ваздуха — у артериозну, јасно-црвену крв те тим добија крв сва она својства, која ју чине прикладном и способном за поткрепљење, снажење и издржавање тела. Дисање започиње одмах после рођења и то у први мах са највећом енергијом дочим у доцнијем добу све то већма и већма слаби и попушта. Одојче у једном минути 45 пута дане и одане, кашње се овај број редуцира те тако у младићском добу не изнаша више него 20—30; одрастан пак човек 15 пута дане и одане у једном минути.

Ваздух, што га ми удишемо, у главном је смеша нитрогена и кислорода и то $\frac{4}{5}$ те смесе сачињава азот, а тек $\frac{1}{5}$ кисисен. Поред споменута два елемента налазе се у ваздуху — истина у

*) Што наши кажу „чувствително.“

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

малој количини — као састојци му још вода у облику паре, диоксид угљика, замеси и клице разних ситних невидљивих животињица и биљака, бактерије, које разне епидемичне болести проузрокују, и т. д. У најновије доба пронађоше у ваздуху још и друге састојке, које дотле све нитрогеном сматраху. Један од ових је аргон (А), други пак хелијум (He), обадва су нови елементи. Аргон је нитрогену сличан гас, 20 пута лакши од водика а при — 187° С. постаје течним. Хелијум је неиспитан гас, који се само помоћу спектралне анализе даде опазити. Ако не узмемо у обзир хелијум, криптон и неон (довољно неиспитане састојке ваздуха) онда се у 100 запремних делова ваздуха налази: 77·10 запр. нитрогена, 0·935 аргона, 20·77 кисика, 0·85 водене паре и 0·03 угљичне киселине. N и O па донекле угљична киселина и аргон (А) су такови саставни делови ваздуха, који се увек у сталној количини у њему налазе.

Количина пак водене паре је променљива и зависи од температуре ваздуха. Ваздух, што га удишемо треба да буде чист т. ј. да не садржава у себи никаквог можда штетног гаса, дима или прашине, даље нека не буде нити прехладан нити пак преврућ. Свеж, чист ваздух потребан је сваком а нарочито одејчету и малој деци с тога настојати ваља, да одојче увек што је могуће чистији ваздух удише и да је сталне, непроменљиве топлоте од прилике 18°—20° С. Соба за спавање нарочито нека буде довољно пространа, сунцу окренута чиста и за друге цели нека се не употребљује. Школа, у којој је смештено много деце треба да је висока, широка, зидови да су јој суви, чешће да се ветри јер се у тој школи кисеоник брзо потроши те се напуни угљичном киселином која је по здравље врло убитачна. Количина ваздуха, што ју човек удише за 1 дан изнаша од прилике 9 m³.

Ваздух кад је чист садржи 21 део кисеоника и 79 делова нитрогена изузимајући наравно друге његове незнатне састојке. Један део кисика што смо га ваздухом у себе удисали прелази у крв, а други део опет издишемо; издисан ваздух само 14/100 делова кисеоника садржи. Одраслом човеку је за један сат потребно 34 грама кисеоника, за које време 40 грама угљ. киселине и 20 грама воде (у облику паре) издише. Из горе споменутог видимо да се ваздух дисањем квари на два начина и то: 1. трошењем кисеоника (јер прелази крв), 2. множењем угљичне киселине. У затвореном се простору угљичне киселине за дуже време толико може накупити, да она постаје опасном по живот.

За децу је — као што напред већ рекосмо — врло нужно да су што више и дуже на свежем, чистом зраку те да се у њему крећу, за то употребљавајмо сваку дану прилику те их пуштајмо у слободну природу. По себи се разуме да при том ваља пазити како је време, ако је прехладно и неповољно треба да их више чувамо. Школски излети поред многих својих других добрих страна и у овом погледу су од врло велике важности и користи, за то их редовно у одређено време предузимајмо са школском децом.

Ако је време повољно то се и двонедељно здраво детенце може дневно изнашати на чист, слободан зрак те га по том ваља постепено дуже и дуже на пољу држати.

Поред дисања врло је важна функција, коју обавља кожа. Кожа обавља разноврсне функције наиме: брани тело, чува топлоту, излучује много воде, диоксид угљика као и друге по тело непотребне митерије.

Функција се њена — као што видимо — не састоји толико у примању колико у излучивању материја. Кожа као излучујући орган, излучује дневно извесну количину гасова, зноја, лоја и др. те ако се ова функција какогод спречи, предупреди настаје смрт исто тако као и кад се дисање спречи, заустави. Да би кожа могла све своје функције редовно обављати треба је брижљиво неговати, од хладноће чувати а што је најглавније, увек је чисто држати, јер и сама пословица вели да је чистоћа већ половина здравља. Кожу ћемо одржати у чистоти ако будемо рубље што чешће пресвлачили те ако се поред редовног умивања и купали будемо. Купање је врло важно у првом добу детинства те га треба тачно обдржавати. Овде ћу само навести то, да при купању пазити ваља да дете том приликом не добије какогод упалу очију. С тога лице и очи не треба оном истом водом прати којом тело, јер слуз и друга нечистоћа са тела лако може на тај начин доћи и у око, те му болест нанети. Најпре дакле треба очи и лице опрати, а за тим остало тело, али тако да та вода не доспе до очију.

При завршетку навешћу неколико примера, који ће нас најбоље уверити и убедити, да је кожа доиста врло важна излучујућа чињеница и да као таква пуним правом заслужује да се неговању њеном што више пажње поклони. Ако нпр. жаби извадимо плућа, она ће крај тог ипак неко време живети, али напротив ако јој кожу одстранимо одмах ће угинути. Исто тако ако коњу обријемо кожу и онда ју намажемо каквом гушћом материјом он ће

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

брзо томе подлећи, дакле угинути. А да је кожа и код човека важан фактор при дисању доказује и та околност, што јако опалена кожа на човечијем телу смрт проузрокује.

В. В—ћ.

СЛИКЕ ИЗ ШКОЛЕ.

Пише Јелица Беловић-Бернадзиновска.

На расстанку. Благој милини њезиних линија рекао би слатки Дучић, да је „дете љупке среће“ ходала је тако тихо по соби, да си мислио струји миловање ваздухом. Тако је било њезино читаво јој биће... Читав околиш јој, читави збор тетака и кума знојио се хвалећи је (опростите ово је израз Jeana Paula). Поче и стари хладни озбиљни деда, који свијет већ тријезно гледа, кад се о „њој“ говорило узе трубљу славе и пухаше у њу надуханим образима. Тако је била драга! У игри међу децом вазда бијаша краљица, то јој бијаше најмилија игра. Од чоколада, најмилије јој хране чувала би сребрни папир и градила од њега наруквице и краљевске круне за милу јој главицу. А што је била бистра — Боже — бистра! У школи нијеси ни најмање на њој опазила, да је то оно размажено голупче Перса, већ сједи и боље и пажљивије него друге. Своје је учитељице знала у душу. О том свједочи особито онај случај, који ме се са своје психолошке знаменитости дубоко дојмио. Била на заводу наше Персе нека учитељица — рјечита дама, а да јој и не споменем остале властитости и врлине, јер не спадају амо. Сваком би згодом дјечи а и колегицама држала дирљиве говоре, коју су кадикад само откликнули нуз површину срдаца слушатеља, а кадикад и дубље продрли већ каква је кад била тема говора. Но карактеристично, да баш онај пут кад се дотична учитељица растајала од ученица да пође у други завод, па том приликом држала опросни говор, да баш тај пут ријечи њене нијесу занеле одрасле ученице, којима је пуних пет година била учитељицом, знадем то из писамца, које је бистроумна моја Перса написала другој једној својој учитељици, која је такођер отишла из завода баш онда, кад и она друга рјечита, но само без говора, већ са двије три опросне ријечи. Ево што је писала Перса дословце: „Отишла нам цијеђена учитељица и на расстанку држала лијеп говор.“ Било је и „маште“ и „сфера“ и „естетичности“ а ипак нијесмо плакале, а кад сте ви отишли, пла-

кале су све, макар да нијесте ни ријечице рекли, осим онај ваш тужни „С Богом дјецо!“

Колико дубљине у ово мало искрених, детињих ријечи!

Злобни језици. Сву поезију младости и дјевојачке љепоте, на лирику срца и сва вјечна снага невина оптимизма као да је добри Бог улио у њезину душу, моје љубимице Милице. Вјеровала је у идејалну љубав оца и мајке, у позитивну, вјерну и искрену њежност учитељице, у оданост и њежност срца пријатељскога. Још никад сумња или двоумица није оскврнила чисто, свето вјеровање душе њене! Ја сам у својој великој симпатији наспрам томе дјетета вазда тврдила, да њој ни највеће зановијетало са својим троструко скептичним наочарима не ће приговора наћи! Тако је била мила, добра, драга, лијепа! Лице јој бијаше студија — студија невиности и ненатруњене вјере у све што је лијепо и племенито. Поглед дубок, масаон, а ипак радознао као у младе срне. Па кад што говоре око ње, што не треба да чује млада кевница, како је дражесно умјела зачепити ружичаста уханца или се задубити у таписерију на зиду или у орнаментику на ћилимима! Ја бих се била заклела да збиља није слушала! Ништа на њој није било од оног обичног кевичког „забадања носићем у све и сва“, баш ништа! Била је, што но би Немац рекао „eine Ausnahme — Natur“. Развијала се постепено — последије сваког јачег дојма видила сам нови цвијет, који је процвао у њезиној души... У моментима када би најјаче осјећала светињу нашег лијепог звања морала сам то дјевојче назвати „анђелом.“ И тим већи бијаше мој бол, када ми баш она, неколико година последије кад је иступила из школе, писа умиљато писамце пуно туге и разочарања. У укоченом дјетињем стилу тог писма изгледао је бол душе њене још туробнији, као што мршава тијело изгледа у трошним оскудним хаљинама још мршавије, још јадније... Злобни су језици натрунили чисту бјелину младе јој душе. Ох, како ми писа, кад сам опрезном руком настојала да скинем ружан дојам, који је понут грабежљивца закопао несмиљене кандце у младо оно срце. Злобан језик отровао мило дијете „отровом из лијепог цвијета, вјечито исцијеђеним отровом“ (Madács). Грубом руком хтједе да са њежна лица јој стресе пјеснички онај машак, владану прашивицу — али му не успије... Један је данак двоумила, сјајно око ороси суза, али га не помути, бијаше то суза — прољетна кишица од које цвијеће и зеленило још љепше пробуја. Камо среће, да јој никад у животу злобна ријеч не наружи мир

www.unilib.rs
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
ерца, дај Боже да та лијепа душа вазда остане тако невина, да јој гријех ни близу не може! Нека још дуго буде у поњерењу, нека још дуго зна да још има дана у торби младости, (а само из те торбе кипте радости!)

Н Е К Р О Л О Г.

† **Ћорђе Гојковић** учитељ у Суботици Бачкој, преселио се у вечност 9. марта т. г. у 56. години живота а 38. учитељског рада. Сахрањен је 11. марта уз велико саучешће. На опелу опростио се с покојником учитељ тамошњи г. Богдан Свирчевић следећим говором:

Тужни зборе!

„Шта је сјало — а да није малаксало,
Нађ'те ми цвета, који не прецвета,
Каж'те јунака — ког не чека рака!

Да, тужни зборе, живот човечији је варљив као сан, нема у њему ничега трајног, само је животна борба трајна; човек живот свој проводи у вечитој борби за одржање своје, труди се и мучи, да савлада тешкоће, које га у животу сретају, па у колико те тешкоће лакше савладати може милији му је овај варљиви свет, задовољан је, али то за мало траје, јер крај томе задовољству напоследку шта је, ништа друго, него оно што нас све смртне људе чека, да се одрекнемо овог светског уживања и преселимо у вечност. Још боље загледавши у тај наш живот видимо како је слаб као сенка, јер у часу је сатрвен и уништен, а човека, како се са плачем рађа, а јаук и лелек прате га до вечног боравишта. Слабост и немоћ човечију видимо тек онда, када се приближи суђен данак и са душом растанак. Страшан је то час, па опет зато сви идемо у сретање томе часу, знајући да се од тог часа страшног нико не убоја. Да, хладна самрт милосрђа нема. Она нам сатире старо и младо, богато и просто, слабо и јако — све подједнако; раставља нам чедо од оца и мајке, сестру од брата, мило од драгог, — разорава све. Па ево и пред нами је један сатрвен живот, кога је уништила смрт својом леденом руком. Па дали је баш збиља смрт крај сваком животу? — Човек, који за живота свога на земљи не учини никаква добра и ништа не привреди роду људском, тај са

WWW.UNIL последњим издисајем својим умире за навек; а човек, који ма и најмање што учини за опћи напредак и после смрти живи још много и дуго у успомени својих потомака остављајући иза себе у делима својима трајна споменика. Па и наш покојник, око чијег смо се ево трошног тела искупили, преселив се са овог варљивог света у вечни живот, оставља иза себе трајна споменика у срцима нашим, који ће трајати све догле, док и нас буде било на земљи. Наш мили покојник оставља нас и без збогом полази на далеки пут, од куда се више вратити не ће; његово трошно тело ће да прими црна земља у хладна недра своја, а код нас остају његове врлине и племенита дела његова. Да, тужни зборе, дела су његова видљива; куд се окренем, а ја видим развијен плод његовог племенитог рада учитељског, васпитачког. Видим кћери рода мога, које су данас поносне мајке српског народа, видим синове рода мога, који као узорни грађани наше домовине заузимају угледна положаја у јавном нам животу, а то је све донекле плод многогодишњег рада покојникова. Цео је век свој провео у служби народној у најузвишенијем и најплеменитијем раду људском. Или зар има чега племенитијег, узвишенијег од васпитавања рода људског? Та покојник је био васпитач и учитељ свога народа, па као такав до последњег часа живота свога неуморно је делао у народној школи, у том скромном храму народне нам просвете, васпитавајући мила чеда рода свога и оплемењавајући млађана и невина срца Српчаци, а усађујући у душу њихову семе свега што је племенито и узвишено, да од њих постану поносни синци и кћери рода свога, а узорити грађани и грађанке миле нам домовине наше. Упознавао је подмладак народни са умном светлошћу, отклањајући му испред чела мутне облаке и недајући му да иде у просијак; радом својим ширио је просвету народну, која ће једино народ усрећити и напредним га учинити. А да би покојник тој светој дужности својој одговорити могао као вредна пчела целог века свога прибирао је себи знања усавршавајући се у струци својој, изображавајући себе у правцу модерне педагошке науке, да тако што више користи народу своме и домовини својој а што боље одговори узвишеном и светом позиву учитељском. На пољу наше народне просвете успешно је делао не само речју и делом, него и витим пером. Њега видимо као неуморна трудбеника у школи народној, а у исто доба сем тога ревностно је делао на остварењу, а после и унапређењу, овдашње установе Добротворне Задруге Српкиња посветивши јој

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

www.unil.edu

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

сву своју умну снагу и признати се мора да је као толикогодишњи тајник много допринео, да суботичка задруга Српкиња данас заузима угледно и видно место у српском свету. А као 30 годишњи перовођа ове црквене општине радом својим ревносно је делао на унапређењу нашег самоуправног живота. Са тог свога тако обилатог рада и са озбиљног и примерног живота и свагда тактичног опхођења у друштвеном животу, стекао је признање не само код својих предпостављених власти, него и љубав и поштовање како својих ученика и овдашњег српског живља, тако и читавог месног грађанства без разлике вере и народности, што сведочи и овај овако леп број икупљених грађана, који похиташе, да га до вечне куће испрате и са њиме се за навек опросте.

Сва та његова доброта и врлине не умилостивише ледену смрт, јер сваког војака чека рака; а и покојник је био војак на пољу просветном, те га са тог поља из редова пионера народне нам просвете истрже неумитна смрт, одузе му племенити живот, и ми сад над трошним му телом кукамо и јадикујемо, но то наше нарицање ништ не помаже.

Свемогући Творац позва неуморног овог трудбеника нашег у крило Аврамово, да тамо ужива вечито спокојство, да се одмори од утруђена рада на овом варљивом свету. Том позиву се наш врли покојник одазва и оставља своје миле и драге, пријатеље и познанике, оставља све, јер

Кад човека самрт снађе
Ништа собом не понесе
До скрштене беле руке
И праведна дела своја.

Врли наш покојниче, ти си за путом и не ћеш да часиш, одрекао си се свега уживања овог света и полазиш у небеске дворе, да до века живиш, мир земаљски заменуо си са вечитим миром небеским. На овом тужном растанку, како да се опростим с тобом? Туга и жалост притискују ми груди моје, а срце ми се цела од бола кад помислим, да смо у теби изгубили доброг и мудрог старешину, искрена и одана друга опробана и савесна учитеља, а својга твоја дику и понос свој, ранитеља свога. Али заман су моје речи, ти си се избрисао из читуље живих, твоји осећаји за нас следише се за навек у грудима твојима. Па кад већ пође у неповрат, на место, где нема болести, плача и нарицања, него где је живот бескрајан,

на место вечног спокојства, допусти ми, мени твоје другу од скоро, да ти кажем: Збогом заслужни трудбениче народни, збогом дико и поносе наш, збогом поштовани старешино и предраги учитељу наш, збогом — збогом до суђена данка и поновног нашега састанка! Вечног сећања ради понеси собом венац поштовања и признања нашег на труду твоје на земљи, венац исплетен срдачном љубављу нашем, венац окаћен миром осећаја наших, венац орошен светом росом наших суза жалосница. Тај венац никад увенути не ће, а твоја лепа успомена међу нама до века живеће. Бог да ти душу прости лака ти црна земља била!

— †.

† **Стеван Коларић** бивши учитељ основне школе у Кумани, затим учитељ више девојачке школе у Сомбору, те учитељ трговачке школе у Бихаћу (у Босни) преселио се у вечност након дугог и тешког боловања 14. априла т. г. у Сомбору пожививши 33 године. Сахрањен је 15. априла уз саучешће школске младежи и грађанства.

† **Петар Борић** бивши учитељ у Темишвару, Каменици, Лијевну (у Босни) и Старом Стапару преселио се у вечност после кратког боловања дана 16. априла т. г. у 58. години живота а 35. савесног учитељског рада. Сахрањен је следећега дана уз велико саучешће народа стапарског.

† **Фрања Цирфус** краљевски саветник, умировљени краљ. државни школски надзорник Бач-Бодрошке жупаније преминуо је 16. априла т. г. у 74. години живота.

Б Е Л Е Ш К Е.

Школе у Епархији Темишварској. У години 1900. било је у епархији Темишварској српских православних душа: 73322 мушких, 71559 женских, свега: 144881 душа. Деце од 3—6. година било је 5857 мушке, 5671 женске, свега: 11528. Деце за свакидашњу школу обавезне од 6—12 година било је: 8860 мушких, 8365 женских, свега: 17225. За повторну школу обавезне од 12—15. година било је: 3627 мушких, 3360 женских, свега: 6987. Обавезни су на похађање свакидашње школе: 7840 мушких, 7223 женских, свега: 15063. Обавезни да иду у повторну школу: 3016 мушких, 3047 женских, свега: 6063. Полазили школу 1899/1900. уредно по више од 8 месеци 4222 мушких, 3029 женских, свега: 7251. Мање од 8 месеци ишли су у школу 2477 мушких, 2086 женских, свега: 4563. Без наставе сваке остало: 1141

мушких, 2108 женских, свега : 3249. У повторну школу ишло је : 1961 мушких, 1800 женских, свега : 3761. Није полазило ову повторну школу 1055 мушких, 1247 женских, свега : 2302.

Број гимназија и реалака у Аустрији. По најновијим исказима у Аустрији има 212 гимназија и 106 реалака са 104.980 ученика. Ученик језик је у 175 завода немачки, у 81 чешки, у 34 пољски, у 8 влашки, у 3 румунски и у 6 хрватски. Укупно школа са славенским наставним језицима има 124.

Заједничка настава. Под сугестијом одушевљења за еманципацију женскиња у модерном смислу, у Немачкој почињу избијати на површину мњења да школска настава ваља да је заједничка за мушку и за женску децу. За главни разлог томе наводи се *друштвена потреба*.

Дарови ђачком алумнеуму. Господа Мија Стојков $\frac{1}{2}$ хвата дрва, Паја Стојић 10 круна, Ђорђе Павковић 6 круна, Гђа Драгиња Јовановић 2 круне, Зорка П. Бикар месечно 60 филера. У храни и посуђу даривали су : гђе Меланија Јовановић, Милица Георгијевић, Даринка Гергијевић, Марија Ш. Гргура, Софија Момировић, Катица Бикар, Софија Стојановић, Катинка Вукићевић, Софија Арсенић, Катица Коњовићка, Милица Јовановићка, Јулчика Лугумерска, Маца Ползовић, Јованка Коњовић, Катица и Олга Коњовић, Александра Павковић, Марија Алексијевић. Госп. Н. Н. Рус, Гђе Ана бароница Бибра, Дела Ковачић, Ленка Гргурова, Мила Гргурова, Госп. Стеван Вукићевић, Гђа Јелисавета Јерасевић, Госп. Васа Гајин месар даје месо са 4 филера по кили јефтиније. 30 школске деце добило је одело, једну ученицу I. раз. поновила је гђа Јулчика М. Поповићка са целим оделом и обућом.

Школство у Бугарској. У Бугарској има 4481 народна основна школа. Гимназија и полугимназија има 89. Осим тога има једно Богословско училиште; један универзитет са три факултета; две економске школе; једна учитељска школа и једна уметничка школа.

Педагошко друштво у Софији. Недавно је у Софији у Бугарској основано педагошко друштво које је поставило за циљ : да подпомогне проучавати разна педагошка питања, а нарочито из области школске наставе у Бугарској. Покретачи за оснивање овога друштва били су млађи бугарски учитељи, који су се на страни школовали.

„Централна школска Матица“ у Прагу ових је дана навршила двадесет година својег битисања. Важност ове Матице са славенског гледишта на западу у опште, а за Чехе на посе у борби им с германизмом, ваља и нас да заинтересује. — На крају 60-тих година био је у Аустрији министар просвете Штремајер. Циљ његова рада бејаше да западне Славене понемци, те су Немци тада отели мах и почели радити на остварењу својих националних идејала, без обзира на закон и правичност. Ну они се не задовољише само и једино ером Штремајеровом, они хтедоше осигурати своје успехе и за будућност, те основаше своје т. з. „шулферијне“ (школске задруге) који ће независно од министра развијати немачко школство. Као реакција овим не-

мачким друштвима појави се „Школска Матица“. Много борбе и многих материјалних жртава стала је Матица чешки народ, али данас он може с поносом да гледа на успехе својега рада. Школска Матица располаже главницом од осам милијона круна, коју је народ сам основао својим прилозима. Приходом од те главнице издржава и потпомаже Матица више од сто школа, међу којима има пет гимназија. — Двадесетогодишњи јубилеј свечано је прослављен у Прагу 31. марта, на коме су учествовали сви виђенији чланови народа чешкога, а стигли су и многи поздрави из разних крајева земље светог Већеслава. — Сазнање народних потреба, сближило је све чешке родољубе без личних и партијских обзира, на заједничко деловање. А како је код нас? На жалост са свим обратно. Из никаквих побуда, с највећим цинизмом поводимо се за личним и партијским интересима, под ноге бацамо опште народне потребе и радимо на осујећењу најплеменитијих тежња и намера великих нам родољуба. Дарежљивом руком Његове Светости Патријарха Георгија основани „Фонд св. Саве“ једва, да се нешто умножио, јер му не-савесним „вођама“ заведени народ наш окреће леђа. Продужимо само тако па ћемо далеко дотерати!

Ст. С. И.

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ.

Slaveni za mladež napisao Davorin Trstenjaz. Zagreb 1900. Nakladom hrvatskog pedagogijskog zbora. — Да би се духовна заједница славенских народа остварила потребно је, да се народи тако великог и угледног племена мођусобно што боље упознају, јер ће се само ближим познанством моћи утврдити међу њима потребна љубав и искреност, на чему се тек може зидати темељна зграда заједнице. И књига којој наслов исписамо, ваља да послужи поменутоме циљу. Она је намењена омладини и ваљани писац њезин у лакој и разумљивој стили — зачињеном истинским одушевљењем према мисли којој хоће да послужи — у кратким потезима износи опште црте славенскога племена, те главније моменте из повести славенских народа: Хрвата, Срба, Бугара, Чеха, Словенаца, Полапских Славена, Пољака, Руса и др. — Дело је ово савремено и веома је похвално, што га је г. писац наменио омладини, која ће се из њега одушевити за славенску заједницу. Једино би му у ману могли уписати то, што нам о садашњици поменутих народа мало говори, што се у осталом обимом књиге, а и другим околностима даје извинити. По нашем мњењу, још би ваљало опширније говорити о Русима, као најмоћнијем и најкултурнијем племену славенском.

Ст. С. И.

Накладом књижаре В. Валожића у Београду угледаше света:

Хришћанска наука за ученике-це IV. разреда основне школе са сликама и картом палестине. Израдио Ђ. Ивковић учитељ. Цена 30 п. д. — Распоред и обрада градива у овој књижици је веома добра и одабрана. По-

www.unilib.rs хвале вредно је, што је уз сваку еванђеоску причу стављен по један пример из живота, који је изведен у духу правоучења дотичне приче. Књижица би се ова могла веома корисно употребити у нашим повторним школама.

Одговарања на Вечерњу, Јутрењу, Литургији и Преждеосвештеној са молитвама и рипидним облачењем за ђаке основних школа. Цена 30. п. д. Код ове нам је књиге замерити што је цео текст одштампаних духовних песама штампан грађанском ћирилицом, као да стара и лепа наша црквено-славенска ћирилица не постоји. Догод се ми у цркви служимо језиком црквено-славенским дотле ваља и треба да знамо и буквицу тог језика. С тога су нам оваке књиге, које могу само послужити да се црквено-славенска азбука заборави и пренебрегне, сасвим плузорне. У осталом и текстови су на много места фонетички и погрешно преписани. За то употребљавајмо при учењу појања наше катавасије. Ст. С. И.

Геометријски облици за II. и III. разред основне школе од Н. Врсаловића проф. гимназије краља Александра I. Цена 50 п. д.

Мала Геометрија за ученике-це III. разреда народне школе удесио Мих. М. Станојевић учитељ. Цена 50 п. д.

Мала Геометрија за ученике-це IV. разреда народне школе удесио Мих. М. Станојевић учитељ. Цена 50 п. д.

Рачунски задаци за ученике II. разреда основне школе. Цена 60 п. д.

Пољопривредне поуке са сеоске основне и продужне школе написао Паја Т. Тодоровић-Ћаковић. Са сликама у тексту.

Пољопривредна Читанка за III. и IV. разред основне школе и за продужне сеоске школе израдио Д. Ј. Пугњиковић. Цена 1 динар.

Ручни радови за ђаке цена 50 п. д.

Врагољани књига за децу приредио Мих. Сретеновић. Цена 1 динар.

Јелисавка Обилића мајка — *вилински суд* — *бајка* написао Мих. Сретеновић. Цена 30 п. д.

Матерински Лист илустровани месечник за домаће васпитање и неговање деце, испитивање детињства и рад у забавишту. Уз пријатељску сарадњу образованих матера, лекара и наставника издаје и уређује Раша Митровић учитељ. Цена 6 круна годишње. Уредништво у Београду у Србији.

 Молимо дужнике, да нам дугове нами-
рити изволе.

Администрација
„ШКОЛСКОГА ЛИСТА.“

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ћ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА И СИНА у Сомбору.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА